

Perfecționarea activității bibliotecilor universitare în mediul concurențial actual

dr. Natalia CHERADI

Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, Chișinău, 10-11 noiembrie 2015

Procesul de cercetare științifică: rolul bibliotecii

Comunicarea științifică prezintă totalitatea tipurilor de comunicare profesională în comunitatea academică

Biblioteca științifică – ca un segment al comunicării științifice – nu poate să rămână în afara schimbărilor în structura fluxului de informații științifice

Cercetarea de natură calitativă cu tema: „Doctoranzii și procesul de cercetare științifică: rolul bibliotecii”.

Obiectivele cercetării

Biblioteca Științifică ASEM

analiza particularităților consumului informațional al doctoranzilor;

determinarea tipurilor de resurse informaționale necesare pentru procesul de producție științifică;

identificarea problemelor legate de procesele de obținere, analiză și integrare a informațiilor științifice;

studierea gradului de conștientizare a necesității utilizării etice a resurselor informaționale și de citare a surselor;

validarea cunoștințelor și a atitudinii doctoranzilor referitor la politica Accesului Deschis în instituție;

determinarea rolului bibliotecii științifice în procesul științific.

Metodologia cercetării

a fost utilizată metoda focus grup.

La focus grup au participat 12 doctoranzi din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova (câte 6 participanți în două etape).

Discuțiile desfășurate cu fiecare grup s-au încadrat în circa 2 ore, fiind utilizate mijloace de înregistrare audio.

Rezultatele acestui studiu vor ajuta la identificarea problemelor cheie în comunicarea științifică a doctoranzilor, vor sugera noi forme și metode pentru asigurarea informațională a procesului de cercetare științifică.

Metodologia cercetării

Participanții la cele două focus grupuri își fac studiile de doctorat în cadrul ASE M.

Primul grup – doctoranzii de la anul doi de studii, al doilea grup – doctoranzii de la anul trei de studii, din diferite domenii ale științei economice.

Au fost adresate întrebări privind diferite aspecte ale activității științifice ale doctoranzilor și a rolului bibliotecii în acest proces.

Răspunsurile respondenților au fost analizate pe blocuri tematice, conform ghidului de interviu.

Ghidul de interviu

Tema: Doctoranzii și procesul de cercetare științifică: rolul bibliotecii

Ghid de interviu pentru focus grup

(grup țintă doctoranzi)

Realizare mai – iunie 2014

Tema	Întrebări la care dorim răspuns
<i>Introducere/ Cuvânt de salut (5 minute)</i>	Salutarea și mulțumirea participanților. Prezentarea moderatorilor Informații despre scopul cercetării în cadrul proiectului Informații privind întrebările generale despre care dorim să discutăm Informații privind confidențialitatea și consimțământul Informații privind înregistrarea audio Informații privind anonimitatea Informații practice Întrebări din partea respondenților
<i>În calitate de doctorand (10 minute)</i>	- Ce schimbări ai avut în procesul de devenire de la student/masterand la doctorand? - Care sunt sarcinile dvs. principale? - Cum vă prezentați: doctorand, cercetător științific, competitor, colaborator științific, cercetător? - Ce este cel mai dificil? Puteți descrie aceste dificultăți în raport cu alte grupuri: masteranzi, angajați, cercetători? - Cum înțelegeți care este scopul principal al doctoratului?
<i>Comportamentul doctorandului în căutarea informațiilor și necesitățile informaționale (20 minute)</i>	- De ce tipuri de surse documentare aveți nevoie pentru proiectele dvs.? - Cum găsiți literatura și informațiile pe care le folosiți pentru proiect? - Unde găsiți literatura / surse? - Cât de minuțios ar trebui să fiți atunci când căutați publicațiile? Când considerați că ați reușit s-o faceți? - Ce așteptări are conducătorul științific al dvs. în legătură cu căutarea informației realizată independent de către dvs.? - Cum va țineți la curent cu domeniul dvs. de cercetare? (ex. Folosiți informarea pe diverse căi (RSS, site-uri web, rețele, liste de discuții, informare prin poșta electronică, expoziții etc.)? - Ce criterii folosiți pentru a decide dacă anumite surse din literatura de specialitate sau surse informaționale sunt utile pentru proiectul dvs.? Ex. Este oare important factorul de impact la alegerea literaturii? - Ce tipuri de literatură de specialitate sunt cele mai importante pentru disciplina dvs. (ex: articole, cărți, literatura gri)? - Cum gestionați referințele pe care le găsiți pe parcursul cercetării? Utilizați instrumente de management al referințelor? EndNote?
<i>Conștientizarea eticii și utilizarea surselor (10 minute)</i>	- Cum înțelegeți dvs. „lipsa de onestitate academică”? - Este comunitatea dvs. academică preocupată de plagiarism / înșelăciune / lipsa de onestitate academică? În cazul în care sunteți profesor, sunteți preocupați de combaterea plagiarismului în procesul de predare? Cum abordați problemele plagiarismului cu studenții? Care sunt măsurile?
<i>Activitatea editorială (5 minute)</i>	- Este activitatea editorială un obiectiv în programul dvs. de doctorat? Explicați.

<i>Alegerea unde să publice (10 minute)</i>	- Ce este important de a lua în considerație atunci când publicăm? - Cum se determină în comunitatea dvs. de cercetare ce trebuie de publicat? - În activitatea de publicare, este comunitatea științifică axată pe punctaj sau pe indicatori de performanță? De exemplu, CNAA. - Sunteți familiarizați cu analiza citărilor ca măsurător de impact (ex: h-index, factor de impact)? - Există în departamentul dvs. de cercetare proceduri pentru raportare, înregistrarea rezultatelor cercetării?
<i>Cunoștințe și atitudini privind Accesul Deschis (15 minute)</i>	- Accesul Deschis: cunoașteți ce este? - Aveți experiență de publicare în Accesul Deschis? - Aveți experiență de publicare în IREK sau alte arhive în Acces Deschis? - Ce versiuni de articole ați depus în arhivele deschise (manuscrise, ultima versiune după recenzare și / sau versiunea finală formatată a editorului)? - Ați avut discuții în comunitatea dvs. academica privind editarea în AD? - Care sunt argumentele pro și contra Accesului Deschis? - Ați avut discuții despre politica instituțională privind Accesul Deschis a Academiei de Studii Economice.
<i>Publicare în colaborare (coautor) și dreptul de autor (5 minute)</i>	- Este obișnuit să publicați lucrări în colaborare (coautor) sau preferați să publicați în mod individual? - Apar întrebări cu privire la dreptul de autor sau la drepturile la publicații academice în comunitatea dumneavoastră de cercetare? - Cum vedeți o partajare corectă a drepturilor la publicațiile academice? Editor VS autor? Asistent VS cercetător principal?
<i>Suport în procesul de cercetare (5 minute)</i>	- Care persoane sunt mai importante în procesul de cercetare? - Care alți factori sunt importanți pentru a obține sprijin în cercetarea dvs. (fizici/ tehnici sau comunități virtuale)?
<i>Utilizarea rețelelor sociale (5 minute)</i>	- Participați în rețele sociale în legătură cu cercetarea dvs.? Dacă da, care? - Participați în rețele online ale cercetătorilor sau alte rețele? De ce? Cu ce beneficii? Ce utilizați? - Ce tipuri de informații faceți schimb în rețelele sociale la care participați?
<i>Experiența și așteptările de la bibliotecă (20 minute)</i>	- Ce rol joacă biblioteca în cercetările dvs.? - Care sunt experiențele pozitive și negative legate de bibliotecă? - În calitate de doctorand, ați fost instruit privind căutarea literaturii? - Ați frecventat cursuri de utilizare a bibliotecii în perioada studiilor de licență sau masterat? - Cum folosiți serviciile bibliotecii ASEM? - Ce fel de suport vă oferă biblioteca la realizarea sarcinilor cercetării de doctorat? - Ce servicii suplimentare ați mai dori să aveți în cadrul bibliotecii? - Cum ar putea biblioteca să vă ajute la realizarea sarcinilor de cercetare? - Cum ar putea biblioteca să vă ajute la diseminarea rezultatelor cercetării dvs.?
<i>Subiecte finale (10 minute)</i>	- Care sunt cele mai importante idei care au apărut în cadrul acestei discuții? - Aveți propuneri și sugestii privind dezvoltarea web site-ului bibliotecii. - Acum după ce am abordat toate subiectele, ați dori ceva să mai adăugați? Este ceva ce va pare că nu v-am întrebat ?

Timp estimat: 2 ore

Schimbările care au avut loc procesul de devenire de la student/masterand la doctorand

acumularea mai multor informații utile de la un nivel la altul;

creșterea nivelului de profesionalism;

îmbogățirea sistematică a cunoștințelor;

clarificarea preferințelor pentru cercetare;

autorealizarea, creșterea prestigiului;

a fost remarcat faptul că este nevoie de o documentare mai profundă, informații de calitate, dezvoltarea abilităților de analiză și sinteză.

unii respondenți au menționat că au devenit mai responsabili, alții au abandonat activitatea profesională în favoarea studiilor de doctorat.

„Care sunt sarcinile dvs. principale?”

elaborarea lucrării științifice de calitate, realizarea cercetării de doctorat și susținerea tezei, dezvoltarea economiei țării, implementarea ideilor inovaționale, aprofundarea cunoștințelor în domeniul de cercetare ales.

În comunicarea formală și neformală, majoritatea respondenților se desemnează ca doctoranzi, alții se consideră cercetători.

problemele cu care se confruntă doctoranzii: selectarea celui mai util material din marea diversitate de informații, realizarea cercetărilor de teren, cristalizarea viziunii proprii și elaborarea recomandărilor pentru rezolvarea problemei studiate, acces la rezultatele cercetărilor din străinătate și la literatura străină.

foarte mult timp este consumat pentru prelucrarea și interpretarea datelor.

cerințele riguroase și multe formalități din partea Consiliului Național de Acreditare și Atestare (CNAA).

Comportamentul doctorandului în procesul de consum informațional și necesitățile informaționale

au fost evidențiate tipurile de resurse informaționale utilizate în cercetarea de doctorat: *monografii, materiale didactice, reviste, resurse electronice, baze de date, legislația națională și internațională, rapoarte științifice, ziare, teze de doctorat.*

„Cum și unde găsiți literatura și informațiile pe care le folosiți pentru cercetare?": folosesc resursele bibliotecii, cumpără publicații științifice și didactice, utilizează resurse Internet, accesează baze de date.

În cadrul căutării informațiilor doctoranzii utilizează cuvinte cheie, surse indicate în liste bibliografice la alte lucrări.

nu toate sursele regăsite sunt relevante, procesul solicită un efort susținut și anumite abilități.

nu toată informația regăsită este utilă, ci doar aproximativ 20%, o mare parte de informații rămâne neutilizată.

Cum vă țineți la curent cu domeniul dvs. de cercetare?”

Biblioteca Științifică ASEM

Găsesc informația nouă în reviste științifice, site-uri web, prin participarea la conferințe, mese rotunde, RSS, liste de discuții, expoziții, informarea prin poșta electronică, forumuri.

informația este selectată pe baza următoarelor criterii: *actualitatea, relevanța, fiabilitatea, limba documentului, reputația autorului.*

cele mai importante pentru cercetare: *articole, monografii, teze de doctorat, legislația și culegerile statistice.*

Majoritatea respondenților utilizează rar sau deloc instrumente de management al referințelor în activitatea de cercetare (EndNote).

Conștientizarea eticii și utilizarea surselor

„Cum înțelegeți dvs. „lipsa de onestitate academică?” au fost primite următoarele răspunsuri: plagiarismul, asumarea unor idei străine în teză fără referire la autor.

lipsa de onestitate academică implică, de asemenea, falsificarea datelor, link-urilor, informației, prezentarea informațiilor necontrolate.

toți respondenții au răspuns afirmativ la întrebarea „Este comunitatea dvs. academică preocupată de plagiarism / înșelăciune / lipsa de onestitate academică?”. Majoritatea respondenților care activează în calitate de profesori, discută cu studenții despre etica utilizării informațiilor, combaterea plagiarismului etc.

printre măsurile luate pentru combaterea plagiarismului, toți respondenții au menționat sistemul antiplagiat.

Activitatea editorială și alegerea surselor de publicare

La întrebarea „**Este activitatea editorială un obiectiv în programul dvs. de doctorat?**” majoritatea respondenților au răspuns afirmativ.

unii respondenți nu au o viziune clară asupra procesului de editare în cadrul studiilor de doctorat.

momentele importante pentru publicarea rezultatelor cercetării: *tematica publicației, care trebuie să corespundă cu subiectul cercetării; categoria și prestigiul ediției; limba în care este publicată informația; dacă este o publicație internațională sau locală.*

9 doctoranzi au declarat că nu sunt familiarizați cu indicele de citare și factorul de impact, 3 doctoranzi sunt familiarizați cu acești indicatori, dar nu îi utilizează în practică.

Cunoștințe și atitudini privind Accesul Deschis

- Setul de întrebări adresate respondenților despre mișcarea privind Accesul Deschis a creat doctoranzilor unele dificultăți.
- 8 respondenți cunosc despre această mișcare, nu au experiență de publicare a rezultatelor cercetării în revistele în Acces Deschis, niciun respondent nu a utilizat depozitul digital al ASE (IREK) pentru prezentarea rezultatelor cercetării.
- Respondenții care dețin cunoștințe despre Accesul Deschis, au fost informați despre acest subiect în cadrul prezentărilor organizate de către Biblioteca Științifică a ASE, în cadrul discuțiilor la catedre și la evenimente organizate de către bibliotecă.
- 2 dintre participanți au aflat despre acest subiect din materiale promoționale primite la ședința Senatului ASE în cadrul campaniei de promovare a OA.

Argumente pro și contra OA:

avantaje: acces rapid, lipsa taxelor, creșterea vizibilității, creșterea numărului de citări;

Dezavantaje: calitatea insuficientă a informației științifice, lipsa încrederii în utilizarea etică a informațiilor.

Publicarea în colaborare și dreptul de autor

- Respondenții publică articole individual sau în colaborare.
- 3 respondenți preferă să publice individual, iar alții 3 optează pentru publicarea rezultatelor cercetării în colaborare.
- nici unul dintre respondenți nu a întâmpinat în procesul de cercetare probleme legate de respectarea dreptului de autor în comunitatea științifică.
- **„Cum vedeți o partajare corectă a drepturilor la publicațiile academice? Editor VS autor? Conducător științific VS cercetător principal?”** respondenții au întâmpinat dificultăți în perceperea raportului *editor VS autor*. Această relație este înțeleasă ca respectarea politicii editoriale a revistei.
- În ceea ce privește raportul *conducător științific VS cercetător principal*, majoritatea respondenților consideră că prioritatea trebuie acordată cercetătorului principal.
- doctoranzii consideră că plasarea numelui conducătorului pe prim plan conferă un grad înalt de credibilitate articolului.

Suport în procesul de cercetare

- Cea mai importantă persoană care sprijină cercetarea științifică, potrivit respondenților, este conducătorul științific al doctorandului;
- colaborarea strânsă și productivă dintre ei este foarte necesară.

Factori importanți care influențează cercetătorii în procesul de cercetare științifică: *lipsa de timp, barierele lingvistice, participarea la foruri internaționale profesionale, disponibilitatea unui volum suficient de informație științifică și factografică de calitate, finanțarea proiectului de cercetare, asistența calitativă a doctorandului din partea structurilor instituționale, accesul la sursele oficiale, opinia agenților economici și experților din domeniu.*

Utilizarea rețelelor sociale

- Doctoranzii utilizează forme inovaționale de comunicare.
- Comunicarea neformală realizată prin intermediul Internet a fost înalt apreciată de către toți respondenții.
- Doctoranzii participă în rețelele sociale, cum ar fi Facebook, LinkedIn, VKontakte, Odnoklassniki.

Rețelele sociale sunt utilizate de către doctoranzi pentru a afla informații despre organizarea forurilor științifice și a training-urilor pentru instruirea profesională, link-uri la publicații la tema cercetării, discuții cu colegii din alte regiuni și țări etc. În timpul discuției am remarcat că unii respondenți nu fac diferență dintre rețelele sociale și sistemele cum ar fi MOODLE.

Experiența și așteptările de la bibliotecă

- La întrebarea **„Ce rol joacă biblioteca în cercetările dvs.?”** au fost înregistrate următoarele răspunsuri:

- „Biblioteca este una dintre principalele surse de informare”;
- „Biblioteca joacă un rol important în cercetarea științifică”;
- „Oferă suport în procesul de căutare a informațiilor”;
- „Prestator de servicii informaționale”;
- „Un rol destul de important în documentarea la temă”;
- „Un rol determinant”;
- „Important”;
- „Informarea privind noutățile în domeniu”;
- „Un rol semnificativ”;
- „Ghidarea doctorandului privind perfectarea referințelor”;
- „Foarte mare”;
- **„Oferă cunoștințe despre sursele bibliografice de calitate”.**

experiențele pozitive și negative legate de bibliotecă:

- **pozitive:** operativitatea, colaborarea strânsă cu personalul bibliotecii, acces la baze de date internaționale, condiții confortabile de furnizare a informațiilor.
- **negative:** multe formalități, insuficiența informației științifice necesare, informație învechită, sistem de căutare sofisticat, puțină literatură.

7 participanți au fost instruiți în cadrul studiilor de doctorat privind Cultura Informației și utilizarea etică a informației.

Toți doctoranzii au participat la prezentarea resurselor informaționale științifice oferite de către Biblioteca Științifică a ASEM.

5 doctoranzi au nevoie de instruire suplimentară privind căutarea și utilizarea informației în scopuri de cercetare.

6 respondenți au frecventat cursuri de utilizare a bibliotecii în perioada studiilor de licență sau masterat

Cum folosiți serviciile Bibliotecii Științifice a ASEM?”

- „Conform necesităților”;
- „În primul an de doctorat – zilnic, acum la anul III – odată în lună”;
- „Vizitez în mod constant sala de lectură cu ediții periodice, utilizez serviciile electronice de bibliotecă”;
- „Utilizez serviciile direct și on-line”;
- „Accesez sursele on-line în Centrul Multimedia”;
- „Informarea în domeniul noutăților”;
- „Folosesc eficient serviciile”;
- „În permanență, atât sursele clasice (reviste, cărți) în sălile de lectură, cât și sursele on-line și documente digitale”;
- „Utilizez sursele bibliotecii și informația științifică în Acces Deschis, care este plasată pe site-ul bibliotecii”;
- „Ocazional utilizez biblioteca”;
- „Mă interesează foarte mult colecția de teze de doctorat, deoarece o găsim doar în bibliotecă”;
- „Vin la bibliotecă doar pentru consultarea bazelor de date științifice”.

Sprijinul pe care biblioteca îl acordă pe parcursul demersului lor de cercetare științifică.

- ajutorul în regăsirea informației necesare, oferirea accesului la baze de date științifice abonate, la baza de date Legislația Republicii Moldova, asistență informațională și consiliere în utilizarea resurselor electronice ale bibliotecii, consultații privind redactarea citărilor și elaborării referințelor bibliografice etc.
- doctoranzi și-au exprimat doleanțele ca biblioteca să le ofere posibilitatea de a accesa biblioteci electronice cu publicații monografice, articole de revistă, publicații de referință full-text din diverse domenii.
- respondenții au solicitat mai multe publicații în domeniile de interes, metode individuale de lucru cu doctoranzii (difuzarea selectivă a informației), posibilitatea de abonare la news-letter la tema de cercetare (prin e-mail), biblioteca virtuală.

Cum ar putea Biblioteca să vă ajute la realizarea sarcinilor de cercetare?

- îmbunătățirea condițiilor de informare (acces rapid la Internet, organizarea cabinetelor pentru lucru individual, cafea etc.)
- procurarea unor publicații științifice fundamentale, care nu se regăsesc în bazele de date on-line, sprijin în organizarea de video-conferințe, publicarea on-line a lucrărilor etc.
- biblioteca poate să-i sprijine să publice în edițiile cu acces deschis, în repozitorii și arhive instituționale.
- există o cerere latentă de servicii, care poate fi satisfăcută prin intermediul depozitului IREK, însă puțini doctoranzi cunosc de existența acestuia și condițiile de publicare a rezultatelor cercetărilor.

Biblioteca, în opinia respondenților, îi poate ajuta prin diverse forme de consultanță, instruire privitor la publicarea rezultatelor cercetărilor în **Acces Deschis**, în **IREK**, sprijin în diseminarea informațiilor, oferirea publicațiilor din străinătate prin împrumut interbibliotecar.

- În legătură cu dezvoltarea site-ului web al bibliotecii au fost înaintate sugestii și propuneri privind **organizarea accesului on-line la documente full text, accesul mai larg la servicii electronice, optimizarea catalogului electronic, crearea bibliotecii digitale.**
- Au fost exprimate opinii de a face mai operativă informația despre bazele de date cu termen limitat de acces sau în regim de testare.
- Doctoranzii au propus organizarea informațiilor pe site în conformitate domeniile de cunoaștere și disciplinele de studiu pentru a simplifica navigarea.

sugestii pentru îmbunătățirea serviciilor de bibliotecă:

- „Îmbunătățirea versiunii on-line a catalogului electronic”;
- „Elaborarea unei baze de date a doctoranzilor”;
- „Desemnarea unui bibliotecar pentru fiecare specialitate de doctorat”;
- „Includerea doctoranzilor în grupul prioritar al bibliotecii”;
- „Achiziționarea publicațiilor fundamentale, bazelor de date full-text, abonamentelor la reviste electronice în limbile română și rusă”;
- „Intensificarea activităților de promovare a produselor și serviciilor prestate de bibliotecă”;
- „Elaborarea bibliografiilor tematice la cerere (și contra cost)”;
- „Diversificarea serviciilor prestate doctoranzilor”;
- „Informarea prin intermediul mijloacelor electronice (e-mail, Twitter, Facebook etc.) despre noile achiziții în bibliotecă”;
- „Abonarea la mai multe reviste tipărite”;
- „Biblioteca să organizeze mai multe activități de instruire”;
- „Redactarea referințelor bibliografice la tezele de doctorat”.

Concluzii:

- **Biblioteca științifică**, ca o componentă a comunicării științifice și intermediar în procesul de producere a cunoștințelor științifice a țării, are misiunea de a contribui la optimizarea strategiilor de distribuire a informației științifice în mediul academic, în scopul maximizării **satisfacerii nevoilor informaționale** ale comunității științifice.
- Scopul principal al doctorandului este **formarea abilităților de analiză și sinteză**, realizarea produselor științifice de calitate, dezvoltarea creativității și originalității, să devină un cercetător competitiv, să poată identifica noutățile științifice și să aplice teoriile în practică.
- Doctoranzii **apreciază înalt rolul** pe care îl joacă biblioteca științifică în ghidarea lor pe parcursul procesului de regăsire a informațiilor, sprijinul oferit în accesarea bazelor de date științifice autorizate, instruirea privind utilizarea produselor informaționale noi, consilierea la redactarea referințelor bibliografice și citărilor pentru publicații etc.

Direcții de îmbunătățire a asistenței informaționale a procesului de cercetare științifică:

- Biblioteca Științifică a ASE trebuie să-și concentreze eforturile asupra segmentului de doctoranzi cu scopul acordării sprijinului la realizarea cercetărilor științifice de calitate.
- Orientarea către diversificarea, personificarea și convergența servirii informaționale.
- Valorificarea potențialului informațional al bibliotecii prin achiziționarea publicațiilor fundamentale, a bazelor de date științifice, abonarea la reviste științifice de prestigiu în format electronic și tradițional.
- Optimizarea activității de promovare a serviciilor de bibliotecă și a resurselor informaționale noi.
- Perfecționarea activității de instruire a doctoranzilor prin introducerea obligatorie a cursului „Cultura informației”.
- Promovarea valorilor Accesului Deschis la informație și a eticii utilizării informației științifice.
- Optimizarea comunicării instituționale a tuturor participanților la procesul științific (biblioteca, editura, școala doctorală, departamentul știință).
- **Armonizarea activității tuturor subdiviziunilor Bibliotecii într-un sistem unic și flexibil, orientat spre inițierea inovațiilor în sfera serviciilor informaționale, colaborarea bibliotecii cu facultățile, catedrele, editura în activitatea de informare a utilizatorilor va avea un impact semnificativ în activitatea de cercetare și instruire economică.**

viitorul bibliotecilor depinde de deciziile strategice luate în următoarele patru dimensiuni:

1)
biblioteca
fizică **sau**
virtuală;

2)
bibliotecă
pentru
persoane
individuale
sau
comunități;

3)
biblioteca
de la
colecții la
creativitate;

4)
biblioteci
portaluri
sau
biblioteci
arhive.